DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
“DE BONGARD”
SIMPELVELD – BOCHOLTZ

JAARGANG 25 NUMMER 4 Vierde Kwartaal 2013

COLOFON

Eindredactie en vormgeving:

O.A. Reitz

Adres voor kopij en reacties:

Postbus 21009
6369 ZG Simpelveld

ISSN 1383 – 9896

E-Mail:
debongard@hotmail.com

SLUITINGSDATUM KOPIJ VOLGENDE PERIODIEK:
01 December 2013

INHOUDSOPGAVE

Thema	Auteur	Pag.
Inhoudsopgave	-	143
Voorwoord	A. Hamers	144
1914-1918 Moeilijke jaren voor de beide Limburgen	Dr. G.J.B. Verbeet	145
Maastricht, een Belgische frontstad op neutraal gebied		
Bezoek gouverneur Bovens aan de gemeente Simpelveld	P. Hamers en L. Wolters	148
Tram versus bus	L. Wolters	150
Het personenvervoer in Zuid-Oost Limburg	M. Dreuw	158
Jaarprogramma 2014	W. Wierts	163
Contributie 2014	A. Hamers	164
Excursie Moresnet	B. Havenith	165
Der Verckenshoff en den Kipgensbroeck	W. Wierts	171
Boek over ‘Sint-Gillishoff – Samerich’	L. Wolters	172
Paters Portretteren Personen	W. Wierts	174
Op bezoek bij Graaf de Liedekerke	H. Hermans	179

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het artikel ligt bij de auteur(s).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, via magnetische media of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is gratis voor leden van “De Bongard”. De kosten voor het **lidmaatschap van “De Bongard” bedragen € 14,= per jaar.**
Aanmelden voor een abonnement (lidmaatschap) kan op ons adres:
Secretariaat De Bongard, Postbus 21009, 6369 ZG Simpelveld of via onze website www.debongard.nl

Bankrek.: Rabobank nr. 115103406.

Voorwoord

Alweer een nieuw boek! Na jarenlang onderzoek heeft ons lid Jan Senden zijn boek voltooid over de **St. Gillishof** (in de volksmond de Samerich genoemd). Een geweldige prestatie van Jan! Op 23 november reikte Jan het eerste exemplaar postuum uit aan Math Horbach; een van Jan's inspiratoren van het eerste uur. Math's echtgenote Annie Horbach heeft het eerste boek in ontvangst genomen.
Het boek is te koop bij:

- Armin Hamers, De Baan 52, Bocholtz (045-5445482)
- Jos Laval, Dr. Nolensstraat 25, Bocholtz
- Luc Wolters, Dr. Schweitzerstr. 4, Simpelveld (045-5442585)
- Werner Wierts, Romeinenstraat 40, Simpelveld (045-5440452)
- The Read Shop, Kloosterplein 42a, Simpelveld
- Kloosterboekwinkel, Wittemer Allee 32, Wittem

Op 12 oktober waren we op een door Bert Havenith georganiseerde **excursie** naar Moresnet. 's Ochtends hebben we alle uithoeken van het neutrale land Moresnet bezocht. O.a. de het Drielandenpunt en de beroemde Hammerbrücke kregen een bezoekje.
's Middags is nog een bezoek gebracht aan het Göhltalmuseum in Kelmis. Hier leerden we over de geschiedenis van neutraal Moresnet, zijn bodemschatten, de bijzondere flora en het Esperanto. Bert bedankt voor de goede zorgen.

Zo nu en dan krijgt onze burgemeester, dhr. De Boer, een bezoekje van 'zijn baas'. Daarom was op 1 november de **gouverneur** op bezoek in onze gemeente.
Tijdens dit bezoek aan onze gemeente stond ook een kort bezoek aan kasteel de Bongard op het programma. Bij dit bezoek waren ook Luc Wolters en Pascalle Hamers van onze vereniging uitgenodigd om samen met fam. Schnackers de gouverneur een en ander te vertellen over deze speciale en historische locatie. Onze gouverneur is van huis uit immers historicus.

Nu we weer in de buurt zijn van de jaarwisseling, zullen we ook weer de contributie innen. Verderop in dit periodiek lezen degenen die een **machtiging** hebben afgegeven hoe dit terug te vinden is op het bankafschrift.

Nu u dit leest heeft u ons inmiddels ook op 8 december tijdens de kerstmarkt in Simpelveld gezien. Ook bij deze gelegenheid proberen we mensen **bewust** te maken van ons erfgoed en voor de vereniging boeken te verkopen.
Als afsluiting van dit heemkundejaar rest ons alleen u allen fijne kerstdagen en een gelukkig, gezond en succesvol 2014 te wensen.

Namens het bestuur,

Armin Hamers, telefoon 045-5445482 of email DeBongard@hotmail.com

1914-1918 Moeilijke jaren voor de beide Limburgen Maastricht, een Belgische frontstad op neutraal gebied*)

Solidariteit en samenwerking

Door: Dr. G.J.B. Verbeet

Het werd rond 1910 meer en meer duidelijk in de beide Limburgen dat tussen Venlo, Roermond, Maastricht en Luik in de nabije toekomst strategisch een gevaarlijke tijd te wachten stond. Generaal Alfred von Schlieffen maakte immer in opdracht van keizer Wilhelm II van Duitsland uitgebreide studies over de militaire plannen van zijn rijk. Tegelijkertijd zorgden zeer reëel ingerichte manoeuvres voor een internationaal gevreesd beeld van de Duitse legermacht. De gewone man in Limburg hoopte op vrede en verwachtte dat de sedert 1839 voor België en Nederland internationaal gegarandeerde neutraliteit zou blijven gelden.

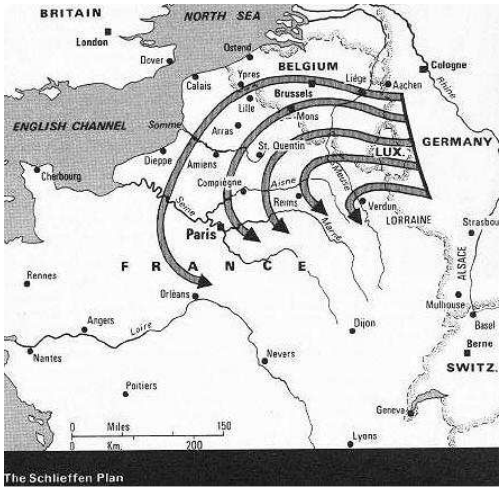

De Duitse keizer Wilhelm II (l.), het aanvalsplan, dat in een omtrekkende beweging voorzag, en rechts de bedenker van dat plan, generaal Von Schlieffen.

In Visé werden door de Duitse troepen grote verwoestingen aangericht.

In augustus 1914 liep het desastreus anders voor België. Vanaf het begin was Nederlands Limburg humanitair solidair met de getroffen Belgische buren. Voor Belgisch Limburg was de tijd tussen 4 augustus en 9 oktober een bijzondere. Geruime tijd was men met een deel van Kempen nog onbezet gebied tot aan de val van de vesting Antwerpen. Men bleef toen nog in contact met het Belgische hoofdkwartier. Pas daarna werd men een door Duitsers bezet gebied. Maastricht en

omgeving kregen door de gruwelijke gebeurtenissen in Visé, Moelingen en Berneau al vanaf 4 augustus te maken met de gevolgen voor de burgerbevolking op korte afstand in België.

Ook na 1914 zou Maastricht naast enkele andere Nederlandse steden de plaats zijn waar allerlei vormen van hulp aan België werd geboden. Niets te veel wordt gezegd als men stelt dat Maastricht in de jaren 1914 tot 1918 de functie vervulde van een Belgische frontstad op neutraal gebied. Op allerlei wijzen werd de Belgische omgeving geholpen, ook via ondergrondse activiteiten van verzet.

In Weert helpen Nederlandse dames bij de eerste opvang van de vluchtelingen uit Noord-Frankrijk.

Nederland moest 100.000 Belgische vluchtelingen opnemen, grotendeels in kampen op de Veluwe. 30.000 militairen vluchtten naar Nederland en werden daar ondergebracht in interneringskampen. Voor de mijnstreek rond Heerlen wilden 1.600 gevangen genomen Belgische mijnwerkers werkzaam zijn in de ondergrondse mijnen. Zij produceerden sedert 1915 50.000 ton steenkolen per jaar. Zij waren welkom ter vervanging van Duitsers die in het Duitse leger dienst moesten nemen. Op het kerkhof in Heerlen herinnert een monument aan hun werkzaamheden. Velen werkten in de Oranje-Nassaumijn I.

Bijzondere aandacht werd besteed aan de hulp in Limburg voor het Belgische verzet. Als men erin geslaagd was de Nederlands-Belgische grens te passeren, konden de Belgische vluchters per trein naar Vlissingen reizen. Daar kon de Nederlandse veerboot de mensen overzetten die Folkestone konden bereiken. Van daaruit konden zij via … België bereiken en dienst nemen bij het Belgische leger aan het IJzerfront.

Een in Nederland nauwelijks bekend gebleven hulp aan het Belgische verzet was de hulp aan het overbrengen van geheime briefjes met Duitse treinmeldingen. Vóór de geallieerde oorlogsvoering werd het bijzonder nuttig dat de Duitse militaire treinen werden opgetekend die vanuit Aken, Luik, Namen en Charleroi manschappen en materiaal naar het front in Frankrijk transporteerden. Via

Hasselt kwamen der berichten in het geheim naar Maastricht of Roermond. daar werd geholpen om de gecodeerde briefjes via Rotterdam naar Engeland te bezorgen. Door deze berichten wist het geallieerde hoofdkwartier waar Duitse aanvallen te verwachten waren.

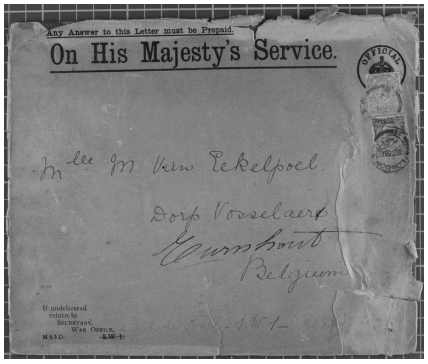

De spionage bestond uit veel geheime post, maar ook de inzet van duiven.

Een Nederlands interneringskamp voor gewonde militairen.

Behalve Belgische spionage kwam ook de Duitse contraspionage in Nederland tot vele activiteiten. In Limburg werd in 1914 1918 veel geld verdiend met smokkelhandel.
Al was Nederland neutraal, vooral sinds 1917 ontstonden er vele maatschappelijke problemen als gevolg van noodzakelijk geworden voedseldistributie.

**) Op 19 november 2013 hield dr. G.J.B. Verbeet uit Maastricht onder deze titel een lezing over de Eerste Wereldoorlog. Naar aanleiding daarvan zond hij de redactie bovenstaande samenvatting ter publicatie. Dr. Verbeet werkt momenteel aan een boek over dit onderwerp, dat naar verwachting in 2014 gepubliceerd wordt.*

Bezoek gouverneur Bovens aan de gemeente Simpelveld

Kasteel de Bongard, 1 november 2013

Door Pascalle Hamers en Luc Wolters.

Een telefoontje kan soms heel wat teweeg brengen. Deze keer kreeg Luc Wolters een verrassende vraag. Gemeentesecretaris Schillings van Simpelveld belde Luc met het verzoek vraag of enkele mensen van de Heemkundevereniging present wilden zijn bij de ontvangst van de Commissaris van de Koning, drs. Th. Bovens, die op 1 november jl. de gemeente Simpelveld bezocht om er met College en Raad te spreken, maar ook kennis kon maken met enkele facetten van de gemeente. Vanwege het grote succes van Open Monumenten Dag – met 1.500 bezoekers! – wilde de gemeente ook gouverneur Bovens, van huis uit historicus en zeer geïnteresseerd in dit vakgebied, laten kennismaken met het imposante kasteel de Bongard. De Heemkundevereniging, vertegenwoordigd door Pascalle Hamers en Luc Wolters, zou bij die gelegenheid de gouverneur kunnen verhalen over de kasteelhistorie in relatie tot de lokale geschiedenis.

De planning werd doorgenomen voor die bewuste vrijdagmorgen. Helaas was het niet hetzelfde weer als met de stralende Open Monumenten Dag maar met veel enthousiasme hebben we in de miezelregen op het hoge provinciale bezoek gewacht. Eindelijk draaide het busje de binnenplaats van het kasteel op en konden we de bestuurders van provincie en gemeente gezamenlijk met de heer en mevrouw Schnackers verwelkomen. De genodigden – behalve de gouverneur waren dit ook burgemeester De Boer en de wethouders Van der Aa en Ridderbeek – hebben genoten van de rondleiding en van alle verhalen over het kasteel. Bijzonder was ook om te ondervinden dat

gouverneur Bovens er blijk van gaf het boek over de parochie Simpelveld-Bocholtz te hebben gelezen. Dat had de Commissaris van de Koning anderhalf jaar geleden bij zijn kennismakingsbezoek aan Simpelveld ontvangen, toen hij na zijn benoeming alle gemeenten in Limburg bezocht. De gouverneur dankte het echtpaar Schnackers voor hun goede zorgen voor dit belangrijke monument.

De gouverneur wijdde op Twitter drie tweets aan zijn bezoek aan Simpelveld en aan kasteel de Bongard:

Theo Bovens @TheoBovens 1 november

- Nu nr Simpelveld voor officieel ambtsbezoek; op programma gesprekken met burgemeester, wethouders, raadsleden; maar ook bezoek aan Bocholtz

Theo Bovens @TheoBovens 1 november

- Gastvrij onthaal door fam. Schnackers in kasteel de Bongard, Bocholtz; toelichting door heemkundevereniging; ons erfgoed in goede handen;

Theo Bovens @TheoBovens 1 november

- Goed om te zien: burgerinitiatief leidt tot natuurspeelplaats in Bocholtz; gesprek met raadsleden tot slot ambtsbezoek gemeente #Simpelveld

Foto's:
Afdeling Communicatie Gemeente Simpelveld, mevr. Els Peeters.

Tram versus bus

Hoe de Simpelveldse busonderneming Merx het onderspit delfde tegen de Limburgse Tramweg Maatschappij

Door: L. Wolters

Limburg is lange tijd een stiefkind geweest, in de wijze waarop het bedeeld werd met openbaar vervoer. Doorgaande en verbindende treinverbindingen kwamen er pas laat. Ook waren er enkele initiatieven voor tramlijnen, die door stroperige besluitvorming en het grote kapitaal, dat nodig was voor de aanleg van tramlijnen eerder schipbreuk leden dan doorgang vonden. Dit terwijl de behoefte aan vervoer enorm groeide als gevolg van de opbloei van de mijnindustrie. De gedolven kolen konden per spoor afgevoerd worden, maar om de mijnwerkers op hun werk te krijgen, daarvoor was toegespitst vervoer onontbeerlijk.

Eerste Wereldoorlog als katalysator
Dat werd pijnlijk duidelijk tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen Limburg zich tussen twee oorlogvoerende landen geïsoleerd zag. Daarna ging het opeens hard. De overheid was ineens doordrongen van de noodzaak om in vervoer te voorzien en deed dat met een ambitieus tramplan. Hiertoe werd de Limburgse Tramweg Maatschappij (LTM) in het leven geroepen. Het benodigde grote kapitaal om de vele kilometers tramrails aan te leggen, zou gefinancierd worden door de drie overheden: rijk, provincie en gemeenten (*de gemeenten, waarbinnen een tramlijn gepland was, sloten zich aaneen in een vereniging Gebaltram, aandeelhouder van de tram in oprichting*). Hierna ging de LTM voortvarend aan de slag, grond werd verworven, met de aanleg werd begonnen, maar allengs doken de problemen op. Aanleg ging langzamer dan gepland, kosten waren hoger dan geraamd. Dit sleepte zich zo nog enkele jaren door. Gemeenten legden geld in, maar bleven verstoken van de tram. Ondertussen moesten de mijnwerkers en bewoners van de regio zich toch kunnen verplaatsen. Vrije ondernemers doken in dat gat en begonnen busondernemingen.

Verhouding autobusdiensten
In 1924 was er al een landelijke commissie die wees op het gevaar van de concurrentie van de tram door de autobusdiensten. De autobussen zouden dit nooit zo goedkoop, zeker en veilig kunnen doen, was de opvatting. Vandaar dat de voorkeur van de overheid naar de tram diende uit te gaan. In Limburg (en elders) werden de autobuslijnen dientengevolge wel danig aan banden gelegd. Er was dus geen sprake van eerlijke concurrentie. Toch bleven de autobusondernemingen overeind, zonder een cent overheidsgeld, alleen door hard ploeteren van lokale ondernemers.

Tramverbinding blijft uit
Ook Simpelveld zou een tramverbinding krijgen, en wel met Kerkrade. Maar de aanleg daarvan had al groot oponthoud opgelopen omdat andere lijnen uit het tramplan voorrang genoten. Uiteindelijk hadden de Spoorwegen besloten tot aanleg van een spoorlijn Simpelveld-Kerkrade-Heerlen, het huidige Miljoenenlijntje. Maar de spoorweg was bedoeld voor kolentransport, niet voor het vervoer van mensen. In 1928 informeerde burgemeester Houbiers van Simpelveld daarom in de algemene ledenvergadering van Gebaltram (de gemeenten langs de geprojecteerde tramlijnen) nog maar eens hoe het met de aanleg van de tramlijn tussen Simpelveld en Kerkrade stond. De gemeente had er immers geld voor beschikbaar gesteld. Het zou er voorlopig niet van komen.

LTM procedeert tegen bussen
Feit was dat inmiddels de bussen van zes autobusondernemingen het vervoer over dit traject verzorgden. Ondertussen dat de LTM niet in vervoer voorzag, maakte deze zich wel breed door bezwaren te maken tegen de trajecten van deze autobusondernemingen. Zo procedeerde de LTM in 1928 tegen de autobusverbinding Bocholtz-Simpelveld-Heerlen. Dit was juist een belangrijke verbinding om Bocholtz te ontsluiten. Bij opheffing was Bocholtz geheel van openbaar vervoer verstoken. Maar de LTM hield voet bij stuk en ondernam gerechtelijke stappen tegen de betreffende ondernemer omdat het traject Drievogels-Heerlen concurrentie voor de tram zou vormen. Zo deed de destijds onhebbelijke LTM het voortdurend. Zelf voorzag zij niet in vervoer, maar ze liet op die plekken waar dat door haar gepland was, de vrije ondernemers niet met rust, die met busdiensten in de lokale behoefte voorzagen.

Overstap van tram naar bus
De LTM bleef met de overheid nog lang zweren bij de tram. Dit terwijl steeds duidelijker werd dat de bus in het landelijke gebied flexibeler, goedkoper, fijnmaziger en beter op personenvervoer was afgestemd dan de tram dat kon zijn. Pas in de loop van de jaren dertig – de crisisjaren – bleek dat de tramweg een doodlopende weg was. De LTM kwam tot inkeer en begreep dat het bedrijf moest overschakelen van tram op bus. Daartoe werden diverse buslijnen van de betreffende ondernemers overgenomen. De LTM toonde zich actief op het overnamepad: het verwierf een paar lijnen al in de jaren 1933-1935, maar vooral in 1940 en 1942-1943 werden grote slagen geslagen.

De karakteristieke tram bleek een te duur en inflexibel vervoermiddel.

Mijnwerkersvervoer
Tevens werden door de LTM diverse lijnen van het Zuid-Limburgse mijnwerkersvervoer overgenomen. Dit gebeurde met name in het oorlogsjaar 1941 en in latere jaren nog twee andere diensten. Bij de in 1941 overgenomen lijnen zat die van de weduwe Hubertina Meisters-Soutzen te Bocholtz, die de LTM het vervoer over het traject Bocholtz – Terwinselen verkocht voor fl.

2.750,-. Dit vond plaats na het noodlottige ongeluk, dat op de spoorwegovergang bij Scholtissenhof had plaatsgevonden, waarbij busondernemer Hubert Meisters met enkele koempels het leven had gelaten, nadat hun bus – die door verduistering amper zichtbaar was – door een trein was gegrepen. Bij dit ongeluk in de vroege ochtend van 20 december 1940 hadden vier mensen het leven gelaten en waren acht gewonden gevallen.

Overname van Bisschoff, Simpelveld

Diverse lijnen van personenvervoer, die door de LTM werden overgenomen, liepen door Simpelveld. Dit dorp was stopplaats voor veel buslijnen van het Heuvelland naar de Mijnstreek. Om die lijnen in haar bezit te krijgen, klopte de LTM ook bij twee Simpelveldse autobusondernemers aan. Dit waren Bisschoff en Merx. De LTM kwam op 16 maart 1940 – dus nog voordat Nederland werd binnengevallen door Duitsers – met F.P.H. (Felix) Bisschoff overeen om de lijn van Vaals naar Heerlen over te nemen voor fl. 30.000,-. Dit betrof de route van Vaals naar het Wilhelminaplein bij Heerlen Station, lopend via Lemiers, Mamelis, Nijswiller, Bocholtz, Simpelveld, Drievogels, Rukkerweg en Heerlerbaan.

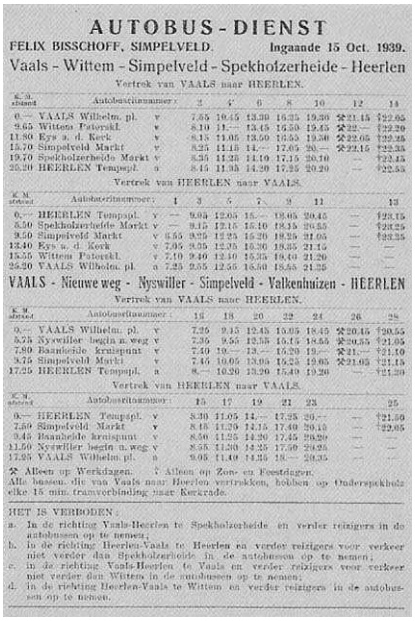

AUTOBUS-DIENST

FELIX BISSCHOFF, SIMPELVELD. Ingaande 15 Oct. 1939.

Vaals - Wittem - Simpelveld - Spekholzerheide - Heerlen

Vertrek van VAALS naar HEERLEN.

K.M. afstand	Autobusritnummer:	2	4	6	8	10	12	14
0.—	VAALS Wilhelm. pl.	v	7.35	10.45	13.30	16.35	19.30	✕21.15 †22.05
2.65	Wittem Patersk.	v	8.10	11.—	13.45	16.50	19.45	✕22.— †22.20
11.80	Eys a. d. Kerk	v	8.15	11.05	13.50	16.55	19.50	✕22.05 †22.25
15.70	Simpelveld Markt	v	8.25	11.15	14.—	17.05	20.—	✕22.15 †22.35
19.70	Spekholzerheide Markt	v	8.35	11.25	14.10	17.15	20.10	— †22.45
20.20	HEERLEN Tempspl.	a	8.45	11.35	14.20	17.25	20.20	— †22.55

Vertrek van HEERLEN naar VAALS.

K.M. afstand	Autobusritnummer:	1	3	5	7	9	11	13
0.—	HEERLEN Tempspl.	v	—	9.05	12.05	15.—	18.05	20.45 — †23.15
8.50	Spekholzerheide Markt	v	—	9.15	12.15	15.10	18.15	20.55 — †23.25
9.50	Simpelveld Markt	v	8.55	9.25	12.25	15.20	18.25	21.05 — †23.35
12.40	Eys a. d. Kerk	v	7.05	9.35	12.35	15.30	18.35	21.15 — —
15.55	Wittem Patersk.	v	7.10	9.40	12.40	15.35	18.40	21.20 — —
24.20	VAALS Wilhelm. pl.	a	7.25	9.55	12.55	15.50	18.55	21.35 — —

VAALS - Nieuwe weg - Nyswiller - Simpelveld - Valkenhuizen - HEERLEN

Vertrek van VAALS naar HEERLEN.

K.M. afstand	Autobusritnummer:	14	16	18	20	22	24	26	28
0.—	VAALS Wilhelm. pl.	v	7.25	9.15	12.45	15.05	18.45	✕20.45	†20.55
5.75	Nyswiller begin n. weg	v	7.35	9.55	12.55	15.15	18.55	✕20.55	†21.05
7.80	Baanhoide kruispunt	v	7.40	10.—	13.—	15.20	19.—	✕21.—	†21.10
9.75	Simpelveld Markt	v	7.46	10.05	13.05	15.25	19.05	✕21.05	†21.15
17.25	HEERLEN Tempspl.	a	8.—	10.20	13.20	15.40	19.20		†21.30

Vertrek van HEERLEN naar VAALS.

K.M. afstand	Autobusritnummer:	15	17	19	21	23	25
0.—	HEERLEN Tempspl.	v	8.30	11.05	14.—	17.25	20.— —	†21.50
7.50	Simpelveld Markt	v	8.45	11.20	14.15	17.40	20.15 —	†22.05
9.45	Baanhoide kruispunt	v	8.50	11.25	14.20	17.45	20.20 —	—
11.50	Nyswiller begin n. weg	v	8.55	11.30	14.25	17.50	20.25 —	—
17.25	VAALS Wilhelm. pl.	a	9.05	11.40	14.35	18.—	20.35 —	—

✕ Alleen op Werkdagen. † Alleen op Zon- en Feestdagen.

Alle bussen, die van Vaals naar Heerlen vertrekken, hebben op Onderspekhoek elke 15 min. tramverbinding naar Kerkrade.

HET IS VERBODEN:

a. In de richting Vaals-Heerlen te Spekholzerheide en verder reizigers in de autobussen op te nemen;

b. In de richting Heerlen-Vaals te Heerlen en verder reizigers voor verkeer niet verder dan Spekholzerheide in de autobussen op te nemen;

c. In de richting Vaals-Heerlen te Vaals en verder reizigers voor verkeer niet verder dan Wittem in de autobussen op te nemen;

d. In de richting Heerlen-Vaals te Wittem en verder reizigers in de autobussen op te nemen.

De autobusdiensten van Felix Bisschoff.

Overname van Merx, Simpelveld

De LTM toonde ook interesse voor de buslijnen van de autobusondernemer H.J.H. (Hein) Merx te Simpelveld. Hierover werd pas tijdens de bezettingsjaren overeenstemming bereikt. Per 15 mei 1942 nam de LTM van de firma Merx de volgende lijnen over:

1. Van Gulpen via Eys naar Heerlen
2. Van Epen naar Gulpen
3. Van Bleijerheide via Simpelveld naar Vaals

De voormalige trammaatschappij, die inmiddels bekeerd was tot de bus, telde daar fl. 35.000,- voor neer. Omdat Merx amper nog autobuslijnen overhield, had hij ook niet meer zoveel aan een uitgebreid wagenpark. Daarom nam de LTM van hem ook nog drie autobussen over, waarvoor een bedrag van fl. 15.000,- betaald werd.

LTM een berooide 'onderneming'

Na de Tweede Wereldoorlog werd getracht de normale verhoudingen te hervinden. Ook de busondernemers probeerden toen weer hun oude kostwinning te optimaliseren. Deze vrije ondernemers zagen naast een grote door de overheid gesteunde maatschappij als de LTM nog wel mogelijkheden om nieuwe buslijnen op touw te zetten. Het grote probleem was evenwel om vergunning te krijgen voor nieuwe verbindingslijnen. De overheid trad op als vergunningverlener en die had er natuurlijk het meeste baat bij als de LTM zwarte cijfers zou schrijven. De (voormalige) trammaatschappij had namelijk erg veel schulden gemaakt door veel te lang vast te houden aan de aanleg van tramrails en vervoer per tram. Als het geen overheidsonderneming was geweest, was die allang failliet gegaan. Zo niet de LTM, die zijn horizon voor de oorlog verlegd had. De maatschappij had zijn oog laten vallen op de begerenswaardige buslijnen en was actief op overnamepad gegaan. Ook dit had natuurlijk veel geld gekost. Voorts kwam er een nieuw wagenpark met bussen. Daarom was de LTM na de oorlog een berooide onderneming, overeind gehouden door de overheid.

Reorganisatie en gebiedsvergunning
Het bedrijf, dat bergen schulden had gemaakt, kwam in 1948 met een groot reorganisatieplan. Dit kostte ruim acht miljoen gulden, merendeels gebaseerd op de verliezen die voor de oorlog op de onrendabele tramlijnen geleden waren. Van overheidswege werd er een Commissie Vergunningen Personenvervoer in het leven geroepen. Deze besliste in 1948 dat er zogenaamde gebiedsvergunningen werden toegewezen. Hierdoor kwam er in één gebied slechts één aanbieder. Het was de aanzet tot streekvervoerbedrijven. De LTM, die in heel Limburg actief was geweest, zou zich tot Zuid-Limburg beperken. In die regio moest natuurlijk wel zo optimaal mogelijk winst gemaakt worden. Het was de doodsteek voor enkele lokale busondernemers, die voordien al getreiterd werden door de machtige LTM. Lokale en regionale bestuurders wezen de LTM of het Rijk hierop, maar dat mocht weinig baten. Het geïsoleerd liggende Vaals procedeerde in 1946 zelfs tegen de LTM, die busdiensten van particulieren had overgenomen maar deze niet naar behoren uitvoerde.

Onder dwang
Ook bleek indertijd steeds duidelijker dat de LTM bij haar eerdere overnames niet altijd even vriendelijk te werk was gegaan. Waar dit niet goedschiks was gegaan, had de maatschappij niet geschroomd druk op de busondernemers uit te oefenen. Zo hadden de firma's Habets en de gebroeders Mulder een aanbod van de LTM gekregen, maar waren hier niet op ingegaan. Omdat ze niet voornemens waren te verkopen, was de LTM een '*zenuwenoorlog*' tegen hen gestart. De LTM had dwang uitgeoefend en had bijvoorbeeld de gebroeders Mulder tegen elkaar uitgespeeld. Een van hen was overstag gegaan omdat hij vreesde na de oorlog zijn concessie om een buslijn te exploiteren, kwijt te raken. Hij verklaarde daarover: "*Ik word zo onder dwang gezet, dat ik bang was dat mij de concessie zou worden geweigerd*". Wat enorm stak, was dat het hier ging om bonafide autobusondernemers, die na 25 jaar ploeteren en zwoegen, met risico's en met eigen geld, iets hadden opgebouwd, waar '*de berooide LTM slok-op*' – zoals ze in de krant werd getypeerd – zich meester van wilde maken. Een groep middenstanders werd zo met geld afkomstig van de overheid weggevaagd. De 'monopolist' LTM kon zich veel permitteren.

Busondernemer Merx, Simpelveld
In dat krachtenveld moest de busondernemer Hein Merx uit Simpelveld pogen zich te handhaven. Die was in 1926 de exploitatie begonnen van een busdienst van Vaals over Kerkrade naar Bleijerheide. Ook startte hij een busdienst van Gulpen naar Epen. Vervolgens brak de oorlog uit. In het najaar van 1940 werden door een Duitse instantie twee van zijn bussen gevorderd. Toch wist hij in 1942 de exploitatie van een busdienst van Eys over Wittem naar Heerlen op te starten, die later is gewijzigd in een busdienst van Gulpen naar Heerlen.

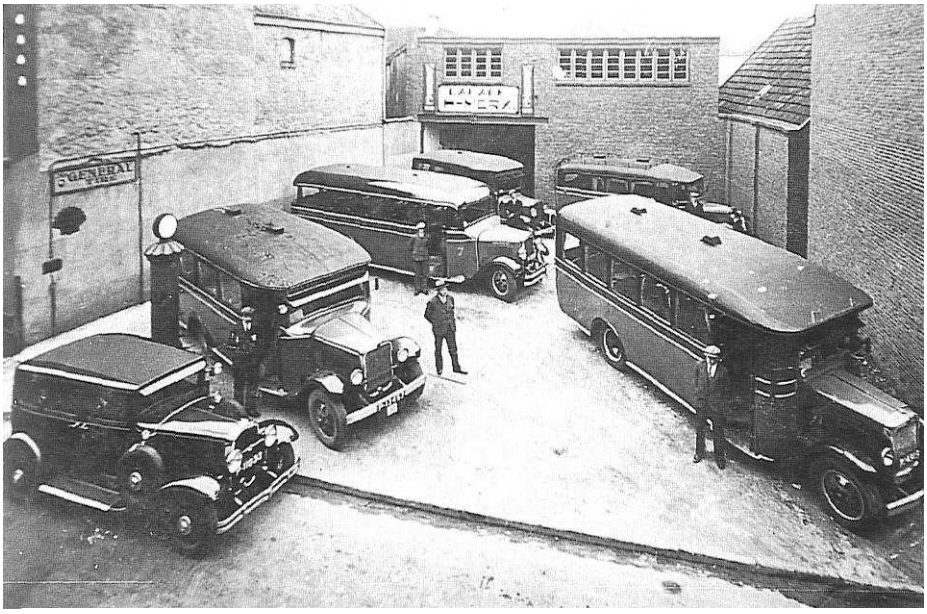

Het vooroorlogse trotse autopark van busondernemer Hein Merx te Simpelveld.

LTM wil Merx overnemen

Indertijd kreeg hij te maken met de Naamloze Vennootschap Limburgsche Tramweg Maatschappij (LTM). Hij kreeg bezoek van de heer Adriaanse die Merx liet weten dat de LTM was aangewezen als streekvervoerder en dat het maar het verstandigste was als Merx zijn busdiensten zou overdragen aan de LTM. Merx voelde niets voor overdracht en daar bleef het voorlopig bij. Hierna diende zich in Simpelveld ene heer Zijderlaan van de Commissie Vergunningen Personenvervoer aan; hij gaf Merx een toelichting op het gezegde: '*beter een half ei dan een lege dop*'. Uiteindelijk was Hein Merx gezwicht voor al deze aandrang; hij droeg zijn bedrijf over aan de LTM en kreeg te maken met een vergaand concurrentiebeding. Achteraf was hij het er niet mee eens. Hij weet deze gang van zaken aan het feit dat de Commissie Vergunningen Personenvervoer een schier onbeperkte macht had verkregen en deze macht gebruikte om bedrijven als dat van hem over te leveren aan semi-overheidsbedrijven als de LTM.

Namens de LTM zou Merx bezocht zijn door dhr. Adriaanse om hem te bewegen zijn bedrijf aan de trammaatschappij te verkopen. Dit was niet de eerste de beste. Floris Adriaanse was gemeentesecretaris van Roermond.

Strijd voor rechtsherstel

Na de oorlog knaagde het bij Merx, dat hij onterecht behandeld was. Daarom wendde hij zich tot de Raad voor het Rechtsherstel. Die heeft na een zeer uitgebreid onderzoek en uitvoerige getuigenverhoren in 1948 geconcludeerd dat de aan Merx betaalde schadevergoeding billijk was. Wel werd het concurrentiebeding vernietigd, dat voor Merx gold. Dat sterkte hem in de opvatting dat hij misdeeld was en verder voor zijn rechten moest strijden. Hij kaartte dat aan bij de Commissie Vergunningen Personenvervoer en wilde aanspraak maken op enkele vergunningen, mede gebaseerd op zijn historische rechten.

Merx wilde vergunning voor de uitoefening van autobusdiensten over de volgende trajecten:

a. Gulpen (Hotel Belge) – Wittem – Eys – Simpelveld – Locht – Valkenhuizen – Heerlerbaan – Heerlen (Tempsstraat);
b. Vaals (Wilhelminaplein) – Lemiers – Nijswiller – Baneheide – Simpelveld – Drievogels – Spekholzerheide – Onderspekholz – Kaalheide – Kerkrade – Bleyerheide (Dr. Ackensplein);
c. Gulpen (Hotel Belge) – Wittem – Mechelen – Epen (kerk).

Bloeiend bedrijf beknot

De busondernemer Hein Merx voerde bij de Commissie Vergunningen Personenvervoer nog de volgende argumenten aan: van het begin af aan heeft hij het vervoer ter plaatse verzorgd. Met de inzet van al zijn krachten heeft hij een goed functionerend en bloeiend bedrijf in het leven weten te roepen. Merx vond dat hij er recht op had dit levenswerk voort te zetten. Er waren geen noemenswaardige vervoereconomische bezwaren, dat de historische rechten van Merx daaraan zouden moeten worden opgeofferd. Probleem was evenwel dat de trajecten, waarvoor door Merx vergunning was aangevraagd, inmiddels al enkele jaren werden geëxploiteerd door de LTM. Dat de busondernemers hun oude lijnen niet terugkregen, was nog tot daar en toe, maar dat bovendien

geen vergunningen werden verleend om andere lijnen te exploiteren, dat beknotte het vrije ondernemerschap.

Hoe dan ook, de Commissie beschikte op 26 oktober 1953 afwijzend op de aanvraag van H.J.H. Merx. Want zij had een gebiedsvergunning aan de LTM verleend voor geheel Zuid-Limburg onder Sittard-Geleen (met uitzondering van het stadsvervoer Maastricht). Hierna stelde Merx met een collega-ondernemer H.J.H. Gelissen te Meerssen beroep in bij de Raad van State. Maar ook dit bracht niet het verhoopte resultaat. Hun beroepen werden ongegrond verklaard. De Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, sprak recht op voordracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat. De uitspraak volgde op 24 december 1955: dat was ondanks de datering beslist geen Kerstcadeau voor de Simpelveldse ondernemer.

Gemangeld door de overheid

Door de gebiedsvergunning voor de LTM was deze maatschappij na de oorlog de exclusieve aanbieder van openbaar vervoer in dat gebied geworden. Er waren enkele uitzonderingen en daarbij betrof het ondernemers – zoals Habets te Valkenburg en de Gebr. Mulder te Heerlen-Hoensbroek – die ook onder druk waren gezet om hun bedrijf te verkopen, maar die dat toch niet gedaan hadden. Ook zij voerden na de oorlog processen, maar wonnen deze, waardoor ze hun bestaande buslijnen konden blijven exploiteren.

Het proces van Merx en anderen liep spaak, doordat hij met een overheid te maken kreeg, die teveel petten op had. Rijk, provincie en gemeenten wilden namelijk het openbaar vervoer verzorgd zien en hadden er veel kapitaal voor beschikbaar gesteld, als gevolg waarvan de LTM van start was gegaan. Na grote verliezen was het zaak dat het semi-overheidsbedrijf LTM – niet als tram- maar als busexploitant – eindelijk zwarte cijfers zou schrijven. Daarom kwam het maar wat goed uit dat de door de overheid ingestelde Commissie Vergunningen Personenvervoer de hele Zuid-Limburgse regio toewees aan de LTM. Op grond daarvan kregen Merx c.s. een afwijzing van zijn verzoek zijn oude lijnen te mogen hervatten. En ook in hoger beroep haalde de Simpelveldse busondernemer bakzeil bij de Raad van State, die daarbij geadviseerd werd door de overheid, namelijk het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het was een strijd die Merx niet had kunnen winnen.

*) Het onderzoek voor dit artikel is gebaseerd op het archief van Gebaltram (Regionaal Historisch Centrum Limburg), dat bestudeerd is voor het boek: Luc Wolters, *Limburgse tijdreis met bus en tram. 90 Jaar gemeentelijke activiteit in vervoermobiliteit* (Gebaltram, Maastricht-Sittard 2010).

De afbraak van het pand Merx aan de Markt te Simpelveld.

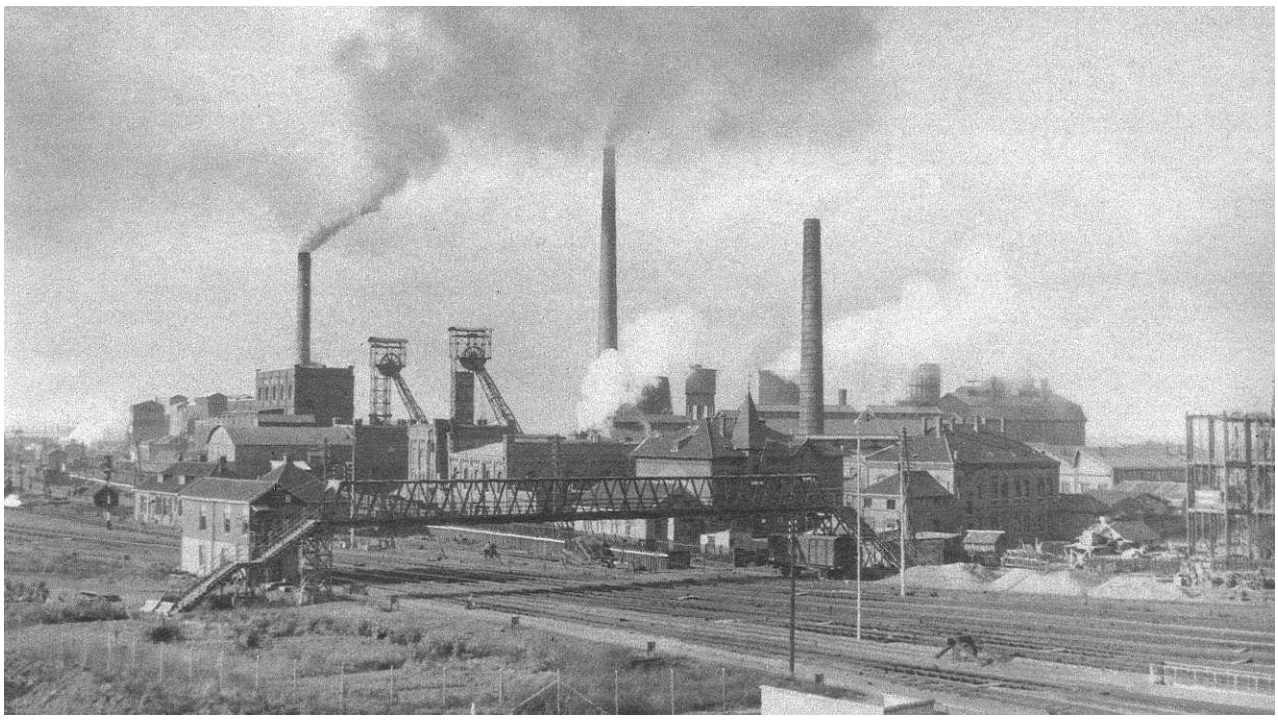

Het vervoer van de mijnwerkers vroeg om een grootscheepse aanpak. Dat werd na de Eerste Wereldoorlog het Limburgse tramplan.

Mr. Paulussen, lid van Gedep. Staten van Limburg, knipte, als vertegenwoordiger van den Commissaris der Koningin, het lint door en opende daarmede officieel de nieuwe verbinding.

Allengs wist de LTM diverse tramlijnen te realiseren, maar Simpelveld bleef verstoken van de toegezegde verbinding met Kerkrade.

Autobusonder-nemingen sprongen in het gat in de markt om mensen te vervoeren op plaatsen waar de tram dit naliet.

HET AUTOBUSVERKEER IN LIMBURG.

„De spoorwegen lijden geen verlies door de exploitatie van autobusliinen".

HET PUBLIEK SPREEKT VAN „PLAGERIJ".

De LTM – de spoorwegen waren inmiddels mede-eigenaar – zat de autobusondernemingen dwars. Het publiek sprak er kwaad van en het leidde tot verontwaardigde krantenkoppen (1929).

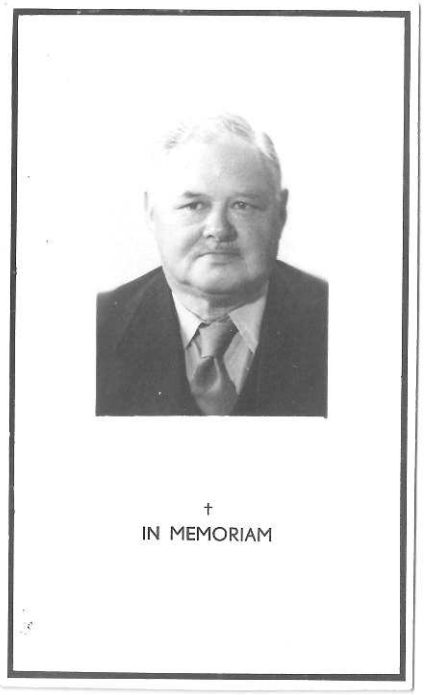

†
IN MEMORIAM

JEZUS † MARIA † JOZEF † REMIGIUS
Bidt voor de ziel van zaliger
Hendrik Joseph Hubert Merx
Lid van de H. Familie
Echtgenoot van
Elisabeth Gehlen

De dierbare overledene werd geboren 16 sept. 1894 te Simpelveld en overleed aldaar, na een langere ziekte, toch nog vrij plotseling, voorzien van 't H. Oliesel 22 januari 1956.

Nauwelijks enige tijd herstellend van zijn ziekte en weer vol moed, hoop en met nieuwe plannen voor de toekomst, komt de dood plotseling een einde maken aan 't leven van deze sterke man. Ook hier zien we de waarheid van Jezus woorden. „Weest ook gij bereid, want op een uur dat gij het niet verwacht zal de Zoon des mensen komen." Heden nog leeft de mens en morgen is hij niet meer. Zoeken we daarom God in ons leven om Hem te vinden bij de dood en te bezitten in de eeuwigheid. Moge de goede God ook aan hem die Hem trouw was door een goed godsdienstig leven van gebed en geregeld ontvangen van de H. Communie, die was een goede en liefdevolle echtgenoot, een zorgzame vader voor zijn kinderen, een stille weldoener, een groot vereerder voor de afgestorven zielen, spoedig geven de vrede en vreugde van de hemel die hij zo dikwijls heeft afgebeden voor anderen.

Dierbare echtgenote en kinderen, ik weet dat m'n plotseling sterven u zwaar is gevallen en dat ge mij nog dikwijls zult missen in de toekomst. Maar weest goed voor elkander, zoals gij steeds goed waart voor mij, leeft altijd in een groot vertrouwen op Gods hulp en bidt gij en al m'n familieleden en vrienden opdat mijn ziel spoedig moge rusten in vrede.

Mijn Jezus barmhartigheid.

Het personenvervoer in Zuid-Oost Limburg

Door: Michel Dreuw.

Voor de aanleg en de in gebruikstelling van de Miljoenenlijn was het bar slecht gesteld met de infrastructuur in dit gedeelte van Zuid Limburg. De “Aachen-Mastrichter Eisenbahn en de “Zuider Spoorweg” boden maar geringe mogelijkheden. De diverse stations lagen ook te ver van de dorpskernen verwijderd. Mede daardoor was het al onrendabel voor personenvervoer op deze kolen- en goederenspoorlijnen. De toenmalige regering in Den Haag had maar een doel voor ogen en dat was het vervoer van de kostbare steenkool…..

Een terugblik in het verleden……

De Limburgse Tram.
Om het personenvoer te verbeteren in dit gedeelte van Zuid Limburg, de Oude Mijnstreek genaamd, werd door de directie van de inmiddels in 1922 opgerichte Limburgse Tramweg Maatschappij, in 1924 besloten om een elektrische tramlijn aan te leggen van Heerlen naar Kerkrade. Deze LTM had reeds op 27 oktober 1923 al een tramlijn van Heerlen via Hoensbroek naar Sittard in bedrijf genomen.

Heerlen omgeving station met de ON mijn in 1950

In Hoensbroek bij de Staatsmijn Emma was een aftakking naar de Staatsmijn Hendrik in Brunssum. Na gesprekken met de diverse gemeenten werd geijverd, om spoedig met de aanleg van de tramlijn Heerlen- Kerkrade te beginnen. Het lijngedeelte naar Kerkrade liep vanaf het station Heerlen via de Saroleastraat naar het Emmaplein. Hier werd een wisselplaats geprojecteerd.

Verder kwam een halteplaats bij het St. Josefziekenhuis aan de Putgraaf waarna de tram stopte bij de Akerstraat- Molenbergpark – Watertoren- Heerlerbaan Kerk. Hier was weer een wisselplaats en een overdekt wachtlokaal voor de reizigers. Verder ging het richting Valkenhuizen. Van hier liep de lijn over de Heerlener steenweg tot de wisselplaats bij het sportpark Juliana (het latere Roda J.C.) Vervolgens ging het naar halte Onder Spekholz.

Het station van Heerlen .

18 augustus 1925 werd de tramverbinding Heerlen-Kerkrade feestelijk in gebruik genomen. Het gehele tracé was 9,5 km lang.

Via de Kaalheidersteenweg ging het richting Wijngracht. Hier moest de tram de een tunnel van de Miljoenenlijn. Hier waren twee tunnels. Een voor het wegverkeer en een voor de LTM tram.
Via het stadspark kwam men bij de halte Niersprink. Door de Oranje straat kwam men op de Hoofdstraat in Kerkrade.

Vervolgens liep het trace tot aan de grensovergang Holz.

De eindhalte Holz was de grens aan de bekende Nieuwstraat. Hier kon men na passencontrole overstappen op de `Aachenner Kleinbahn´ de Duitse tram van Herzogenrath over Pannesheide naar Aken.

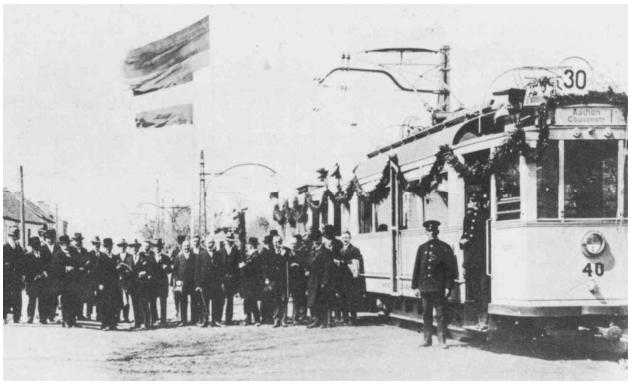

Op 15 mei 1928 werd bij Valkenhuizen een aftakking naar de grens De Locht in bedrijf gesteld. Dit lijngedeelte was 2,1 km lang tot het eindpunt bij de grenspost Locht. Hier kon men verder met de Duitse tram Via Richterich-Laurensberg naar Aken. De oude mijnstad Kerkrade was door de electrische tramverbinding uit haar isolament verlost.

AUTOBUSDIENSTEN.

De direktie van de LTM streefde er naar om de tramlijnen verder uit te breiden van Heerlen naar Waubach en Eijgelshoven. Maar hier waren diverse elkaar beconcurerende autobusbedrijven het personenvervoer begonnen. Iedereen vroeg een vergunning aan om met een auto aan het vervoer van personen te beginnen. De betreffende overheden maakten nauwelijks bezwaren en gaven maar een vergunning om de gemeente mede deel te maken van het nieuwe moderne vervoer.

De busdienst Heerlen-Rimburg werd onderhouden door de firma,s van Kan, Meijer,Borghans en Goffin uit Nieuwenhagen. In Waubach was de heer Sijstermans met een “Fordje”op de weg.
De verbinding Heerlen-Schaesberg- Nieuwenhagen-Eijgelshoven- Herzogenrath werd gereden door de Fa Romkens- Kemperdick uit Eijgelshoven. Door een fusie van Kemperdick en de Fa. van Kan is de latere I.A.O ontstaan. De latere Internationale Autobus Onderneming(gekscherend genoemd Instappen Anders Ophoepelen) Ook in Kerkrade waren diverse autobusbedrijven die op Heerlen reden zoals Van de Biesen,Thevis, Knops en Schnitzler.

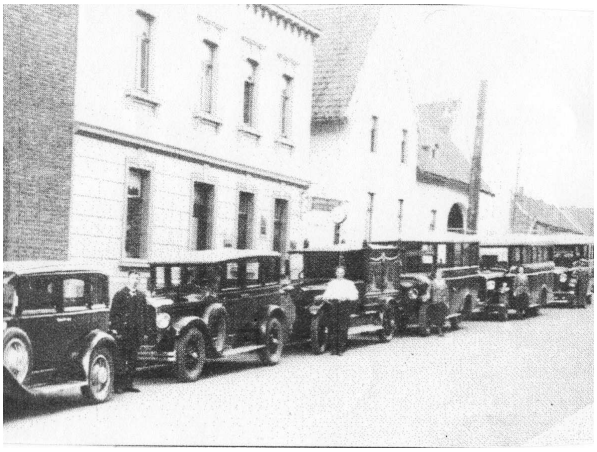

In Bocholtz kocht rijwielhandelaar Meisters in 1923 een luxe Fordwagen voor 20 personen om een busdienst te beginnen van Bocholtz over Spekholzerheide naar het Ziekenhuis Heerlen. Na jaren werd het wagenpark uitgebreid….

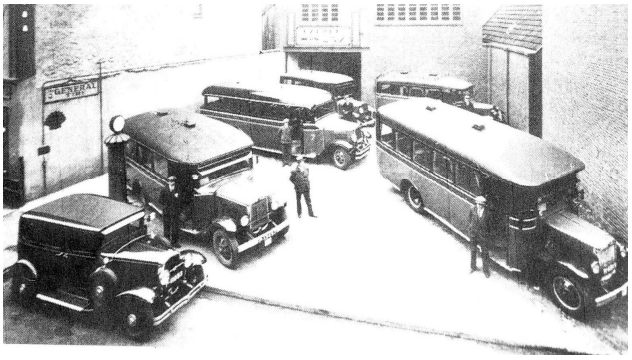

In 1924 wordt melding gemaakt dat de heren Bisschof en J.H. Merx & L. Hardy ook een busdienst voor reizigers zijn gestart. Vanaf het Simpelveldse station naar Gulpen-Vaals en Heerlen.

Autobusdienst van de gemeente Heerlen

De gemeente Heerlen bleef ook niet achter en kocht twee autobussen. Naast het stadsvervoer begon men met een lijndienst van Heerlen naarTerwinselen- Vredeshofje. Zo zijn er nog velen die met een autobus personen gingen vervoeren. Deze elkaar beconcurerende ondernemingen reden elkaar leterlijk en figuurlijk in de wielen. Bijna dagelijks waren er ongelukken te vermelden door de plaatselijke veldwachter. Zo reed een IAO bus met weigerende remmen door een winkelpui in Waubach. De gemeenten werden nu strenger en gaven alleen nog een vergunning als de betreffende een akte van bekwaamheid kon overleggen. Voor enigen was dat het einde als chaufeur op een personenbus. In 1934 was de LTM ook een busdienst begonnen van Heerlen naar Schinveld en werden enkele kleine busbedrijven overgenomen. Het V.A.V. Het Verenigd Arbeiders Vervoer deed ook zijn entree en ging zich toeleggen op het mijnwerkers- en fabrieks vervoer. Enige bedrijven waren destijds Janssen uit Simpelveld, Meisters Bocholtz , Mulder Hoensbroek. De Valk Valkenburg, Triepels Schaesberg en Goffin uit Nieuwenhagen. De Fa. Mulder uit Hoensbroek begon in 1952 met haar White Cars en Greencars vacantie reizen te opganiseren naar devacantiebestemmingen in Oostenrijk. Wekelijks stonden op het Heerlense Emmaplein veel reizigers met kofffers te wachten op de bus naar de diverse vacantiebestemmingen.

Na de moeilijke oorlogsjaren ging de economie weer langzaam vooruit. Velen kochten een eigen auto en waren niet meer afhankelijk van de busdiensten. Voor velen in die branche was het dan ook de doodstreek en moesten naar ander werk zoeken. Voor de mijnwerkers werden nieuwe werkmethoden bedacht waardoor de steenkolen uit Limburg ons land er weer bovenop moest helpen. Nieuwe tijden braken aan en het geleden oorlogsleed werd langzaam vergeten. Limburg en Nederland krabbelde langzaam weer vooruit. Een nieuwe tijd tegemoet.

Omgeving station Heerlen 1983

Michel Dreuw en Harry Schreuders
z.g. tijdens hun bijdrage aan dit artikel
24 Juli 2001

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

”DE BONGARD”

Jaarprogramma 2014 (o.v.)

di.	**28 jan.**	**Lezing over bierbrouwerijen om 20.00 uur** door Pastoor F.Crutzen
zo.	**22** febr**.**	**Dialectmis** in Zumpelveld om 11.00 uur
zat.	1 maart .	**Dialectmis** in Bocholtz 18.30 uur.
2, 3 en 4 maart		Carnaval
zon.	**23 maart**	**Excursie naar Stevensweert**
vr.	**11 april**	**Dialectavond** Partycentrum Oad Zumpelveld 20.00 uur
di.	**15 april**	**Alg. Jaarvergadering 20.00 uur** en na de pauze **film over Karel de Grote**
vrij.	**18 april**	**Goede Vrijdag,** wegkruisenwandeling in Simpelveld 20.00 uur.
zon.	20 april	Pasen.
vr.	**25 april**	**Dialectavon**d in Harmoniezaal Bocholtz 20.00 uur.
di.	**20 mei**	**Lezing over Karolingische opgravingen in Aken** door **Schaub**
don.	29 mei	Hemelvaartsdag.
zon.	8 juni	Pinksteren.
zat.	**21 juni**	**Midzomernachtwandeling** 20.00 uur in Simpelveld (Molsberg)
juli/augustus		Vakantie.
zon.	**14 september**	**Open Monumentendag 2014** en **Taxatie op Locatie**
zon.	**12 oktober**	**Excursie naar Wahlwiller (kerk) en Lemiers (kapel) met kunstenaarslezing (Hans Truyen en Aad de Haas)**.
di.	**18 november**	**Najaars-Alg. Ledenverg**. 19.30 en 20.00 uur lezing **duivensport** (ook in historisch perspectief)
zon.	**30 november**	**Kerstmarkt te Bocholtz .**

Contributie 2014

Het is weer zo ver. Het nieuwe jaar begint weer snel. Als penningmeester zal ik dan in januari of februari de contributie innen. Dit kan op twee manieren plaatsvinden: met of zonder machtiging.

Voor leden die nog geen machtiging hebben afgegeven, valt in januari wederom het verzoek tot betaling in de (digitale) brievenbus. Voor hun verandert niets.

Voor leden die wel een machtiging hebben afgegeven, ziet de afschrijving dit jaar iets anders uit dan u gewend bent. Dit komt door de nieuwe Europese regels voor bankrekeningnummers en incasso's. Iedereen in Europa krijgt o.a. een langer bankrekeningnummer. Dit wordt het IBAN-nummer genoemd.
Op de kaft van dit periodiek vind u een sticker met hierop uw naam, lidnummer en ons incassant ID. Dit vind u ook terug op uw bankafschrift bij de omschrijving van de incasso. Zo weet u dat dit de afschrijving van uw contributie is.

Wat moet u doen als u eerder een machtiging heeft afgegeven?
U hoeft verder niets te doen. Alles gaat vanzelf. Alleen ziet het anders uit op uw bankafschrift.

Welk bedrag wordt afgeschreven?
De jaarcontributie voor het lidmaatschap van onze vereniging bedraagt € 14,- per jaar. Voor een gezinslid komen hier nog eens € 4,50 bij. Bij diegenen die eerder hebben aangegeven ook een vrijwillige bijdrage in de verzendkosten te willen doen, wordt ook dit bedrag apart afgeschreven.

Wat moet u doen indien u het niet eens bent met de afschrijving?
Indien u het niet eens zou zijn met de afboeking die onze vereniging doet, neem dan eerst even contact op met de penningmeester. Daarna kunt u tot 8 weken na de afboeking het bedrag terug laten storten. Neem in dat geval contact op met uw eigen bank.

Armin Hamers
Penningmeester
Tel. 045-5445482
DeBongard@hotmail.com

De Bongard bankiert bij

Rabobank

Excursie Moresnet

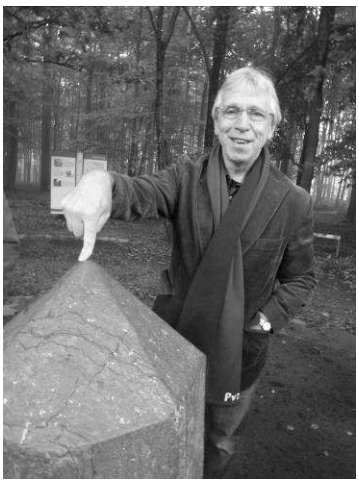

Op zaterdag 12 oktober zijn we met 17 volwassenen en 6 jongeren naar Moresnet en Kelmis gereden waar de heer Alfred Bertha, bestuurslid van Heimatverein Im Göhltal ons heeft rondgeleid. We zijn gestart bij het huidige 3 landenpunt, dat van 1816 tot 1920 een 4 landenpunt was, met Neutraal Moresnet als 4e land. We zijn een stuk langs de toenmalige grens gelopen en dhr Bertha heeft ons het verhaal van Neutraal Moresnet verteld

Neutraal Moresnet of kortweg Moresnet was een dwergstaatje met een oppervlakte van 344 hectare (ongeveer twee keer zo groot als het huidige dwergstaatje Monaco). Moresnet bestond van 1816 tot 1920, en grensde aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en Pruisen. Na 1839 grensde Moresnet aan België, Pruisen en op het vierlandenpunt de Vaalserberg ook aan Nederland. Weliswaar was België in 1830 onafhankelijk geworden, maar tot 1839 hoorde Limburg, met uitzondering van Maastricht, bij Belgie.

Na de wandeling zijn we naar Moresnet Chapelle gereden waar we een rondleiding kregen in de Kruisweg.

De verering van de Maagd in Moresnet vindt zijn oorsprong in 1750, na de genezing van de jonge Arnold Franck, een epilepticus. Omstreeks 1875 kwamen de Vaders Franciscanen uit Aken, op de vlucht voor de “Kulturkampf”, zich hier vestigen. Zij namen de pelgrimstochten naar Notre-Dame du Petit-Chêne (Eikschen) voor hun rekening. Hun uitstraling nam hand over hand toe. Johannes Ruiter, de Vader Abt, trachtte de Mariaverering te verbinden met de cultus van Sint-Franciscus van Assisi en ontwierp een kruisweg. Het bouwwerk werd verwezenlijkt. Het landschap werd volledig hertekend. Alle hoogtes en de berg van de 12de statie werden aangelegd op een vlak terrein, met de hulpmiddelen uit die tijd en dank zij het vrijwilligerswerk van vele omwonenden. Iedere statie heeft zijn eigen kenmerken. De gewelven en de muren van de grotten bestaande uit ringvormige putstenen zijn aan de buitenzijde bekleed met lavablokken.

De plechtige inhuldiging van de Kruisweg vond plaats op 25 mei 1902, maar werd definitief voltooid op 13 september 1903. Sindsdien volgen ontelbare processies, zowel fakkeloptochten als religieuze optochten zich in dit idyllische decor op. Pelgrims en gewone bezoekers treffen in de Kruisweg van Moresnet-Chapelle een oase van groen en rust aan. Na de bezichtiging was het tijd om de inwendige mens te versterken waarvoor we het plaatselijke Café indoken voor een drankje en het middagmaal.

Na de inwendige versterking zijn we naar Moresnet zelf gereden waar we bij het kerkhof aan de voet van de brug uitleg hebben gekregen over het bouwen van de brug en de slachoffers die bij de bouw zijn gevallen.

Het viaduct van Moresnet is een 1200 meter lange spoorwegbrug over het dal van de Geul in Moresnet. Het is een van de bekendste spoorbruggen van België en van Europa. De brug is onderdeel van spoorlijn 24 (Montzenroute Antwerpen-Aken), die speciaal gebouwd is voor het transport van Duitse artillerie en troepen naar het front tijdens de Eerste Wereldoorlog in 1915-1916. Vanwege de slechte staat van onderhoud mochten de treinen de laatste jaren nog maar met 15-20 km/u over de brug rijden. Tussen 2002 en 2005 werd het viaduct echter gerenoveerd. De brugdelen werden vervangen en de pijlers werden gerestaureerd. De brug sluit in het oosten aan op de Gemmenichertunnel die onder de Vaalserberg doorgaat. In het westen ligt het spooremplacement van station Montzen met daarachter de Tunnel van Remersdaal. Op het kerkhof zie je ook graven van gevallen militairen uit WO1.

Na de uitleg en bezichtiging zijn we naar Kelmis gereden waar we tot slot van de excursie een bezoek hebben gebracht aan de thuisbasis van de HKV im Göhltal het Göhltalmuseum.
Het Göhltalmuseum is een museum gelegen in de plaats Neu-Moresnet in België. Het museum heeft een collectie met allerlei attributen die betrekking hebben op Neutraal Moresnet. Het huis

waarin het museum gevestigd is, was oorspronkelijk de woning van de directeur van de zinkmijn 'Vieille Montagne'.

In dit museum staat in de hal een grote maquette van de omgeving van Kelmis met daarop ook beelden van het Nederlandse plaatsen langs de grens. Op de 1e verdieping wordt in de vitrines een beeld geschetst van het dagelijks leven ten tijde van de zinkwinning en wordt uitleg gegeven over het Esperanto.

Nog voordat Neutraal Moresnet opgeheven zou worden, kwam het idee op om van het land een Esperantostaat te maken. Grote drijfveer daarachter was de Duitse huisarts, filatelist en esperantist Wilhelm Molly. Hij bracht ook postzegels uit voor het neutrale landje, die later door de Belgische autoriteiten werden verboden.

De neutraliteit van de streek leek Molly een goede reden om Moresnet tot de thuisbasis van de wereldwijde Esperantobeweging te maken. Molly was enorm populair en groeide langzamerhand uit tot de informele president van Moresnet. Het Esperantolandje zou Amikejo gaan heten, 'vriendplaats'. In 1908 werd een vergadering gehouden, waarbij enkele Esperantisten en een deel van de plaatselijke bevolking bijeenkwamen. Het landje werd enthousiast aangekondigd en een mars van de plaatselijke componist Willy Huppermans op een tekst in het Esperanto, de Amikejo-mars, werd ten gehore gebracht. Dit volkslied werd door Giorgio Silfer aan het eind van de 20e eeuw weer naar boven gehaald. Uiteindelijk kwam van Amikejo weinig terecht. De Eerste Wereldoorlog gooide roet in het eten. Molly overleed in 1919. In de daaropvolgende kamers kun je vooral fosielen zien die bij de ertswinning naar boven zijn gekomen.

Een prachtig schilderij geeft een beeld van de daggrondwinning van het zinkerts en op de tegenoverliggende muur zie je een dwarsdoorsnede van een zinkmijn en het gangenstelsel. Omdat het al na 16 uur was besluit dhr Bertha zijn rondleiding en na beantwoording van vragen bedankt Bert hem voor de inspirerende rondleiding, we zijn een hoop meer te weten gekomen over het neutral Moresnet, de zinkwinning en de bouw van een brug over het Göhltal. Bij de nabespreking van de dag waren de deelnemers zonder uitzondering erg posief over de excursie.

Ten slotte wil ik een compliment maken aan de jeugd die aan de excursie deelnam. Ze hebben geluisterd en met elkaar gediscussieerd over datgene wat te zien was. Chapeau.

Heerlen 10 december 2013

Bert Havenith
Foto's Ortwin Reitz

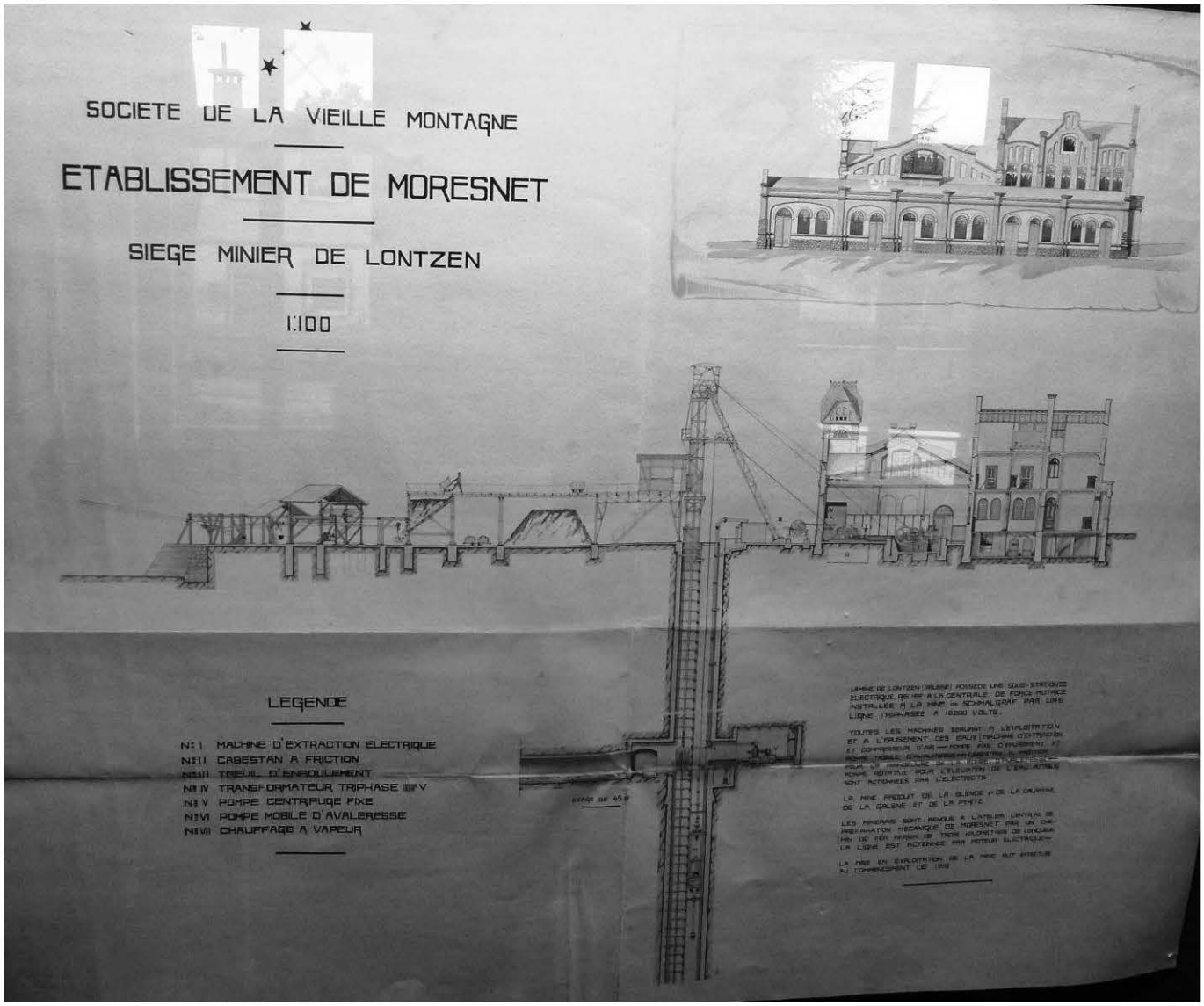
SOCIETE DE LA VIEILLE MONTAGNE
ETABLISSEMENT DE MORESNET
SIEGE MINIER DE LONTZEN
1:100
LEGENDE
N:I MACHINE D'EXTRACTION ELECTRIQUE
N:II CABESTAN A FRICTION
N:III TREUIL D'ENROULEMENT
N:IV TRANSFORMATEUR TRIPHASE
N:V POMPE CENTRIFUGE FIXE
N:VI POMPE MOBILE D'AVALERESSE
N:VII CHAUFFAGE A VAPEUR

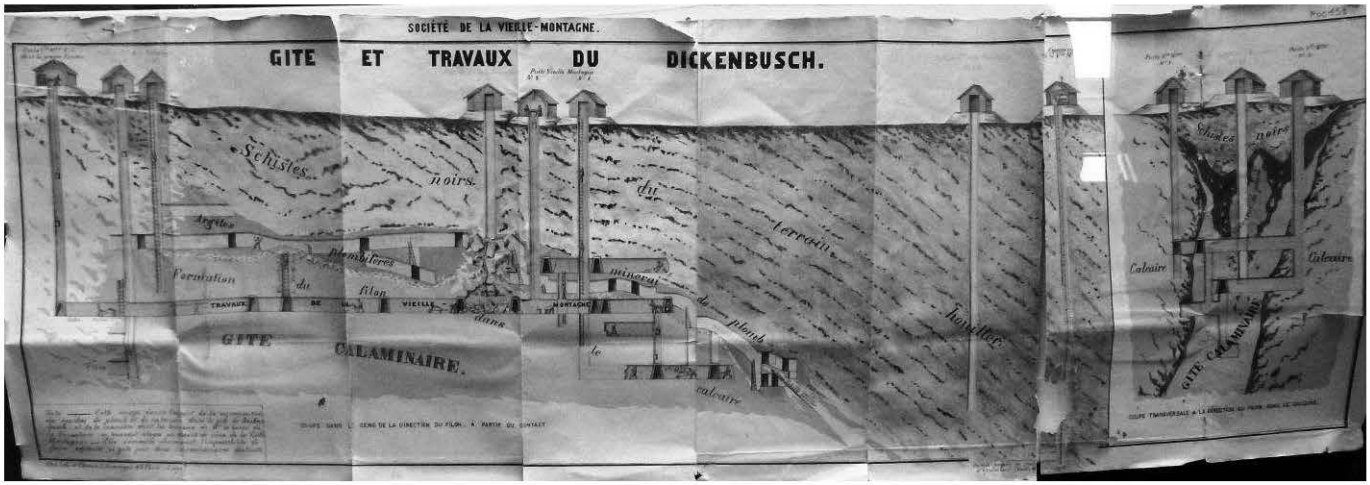
SOCIÉTÉ DE LA VIEILLE-MONTAGNE.
GITE ET TRAVAUX DU DICKENBUSCH.
Schistes noirs
Argile
Formation du filon
Psammites
GITE CALAMINAIRE.
Schistes noirs
Calcaire
GITE CALAMINAIRE

“Der Verckenshoff en den Kipgensbroeck”

Toponymie van Simpelveld en Bocholtz door Huub Franssen, 17 december 1964

In het script ‘Toponymie van Simpelveld en Bocholtz’ heeft drs. Huub Franssen 843 toponiemen (plaatsnamen) verzameld die betrekking hebben op het grondgebied van Simpelveld en Bocholtz.

Bij punt 413, op bladzijde 91 van dit script, staat het volgende vermeld:

In den Kipperbroeck,	Rijksarchief, Landen van Overmaas	1774
In den Kipkensbroisch	Rijksarchief, Landen van Overmaas	1774
In den Kipgensbroeck	Rijksarchief, Landen van Overmaas	1774
In den Kippersbroeck	Publ. 53 (1917) p. 166	1730

Een beschrijving over de naam ‘kippe’ heeft Franssen ook hierbij vermeld.
Bach (II 1) kippe, variant van koppe, kuppe is een hoogte met een spitse top. Dit kipche zou daarvan een verkleinwoord kunnen zijn. De ligging bij een steile helling maakt waarschijnlijk dat het broekland daarnaar vernoemd is.

Verder staat de plaatsnaamaanduiding “G 32” vermeld.

Op de kaart van Simpelveld en Bocholtz heeft Huub Franssen westelijk van de Eyserbeek ter hoogte van het Patersbos ‘G32’ vermeld. Hier ligt nu het bedrijfsterrein aan de Bocholtzerweg, waar vroeger de steenfabriek van Simpelveld lag.

Jan Senden van hoeve Gillishof deelde mij mede dat de Kipgensbroek lag ten oosten van de steenfabriek van Simpelveld tot aan ongeveer vijdtig meter van de Eyserbeek vandaan. Hier hadden vroeger twee woningen gelegen, volgens Jan. Volgens mij waren deze woningen van families Nix en Kerf geweest.

Bij punt 783 bladzijde 142 van het script van Franssen is het volgende vermeld:
Ie C 2 16^{e} eeuw , kaart. Verkenshöffgen in het Kippersbroek Publ. 53 (1917) blad. 166 1730
Verder staat er eveneens de plaatsnaamaanduiding ‘G 32’ vermeld.
Volgens Jan Senden is Weiweg 1 de Verkenshof, bewoond door de familie Thevissen.

Bij punt 118, bladzijde 51 van zijn script heeft Franssen het toponiem ‘broek’ uitgelegd.
Broek is de naam voor moerasland (Bach II 1, 295). Oorspronkelijk is deze naam gebruikt voor alle land langs de beek. Op den duur is de naam echter alleen gebruikelijk gebleven voor enkele plaatsen, en het gebruik blijkt dan afhankelijk van de plaats waar men zelf woont. Zo noemt men in het westen van Simpelveld Bulkemsbroek slechts Broek, in het oosten Waalbroek. De naam Broek voor wat nu Rodeput heet, is zelfs helemaal verdwenen.
Broek heeft betrekking op de aard van het land, bend op het gebruik ervan.

Werner Wierts

Debuut van eigenaar en auteur Jan Senden

Boek over ‘Sint-Gillishoff – Samerich’

Er is lang aan gewerkt, maar op 23 november is dan toch het splinternieuwe boek over de Sint-Gillishof in Bocholtz ten doop gehouden. De auteur is de 84-jarige Jan Senden die geboren en getogen is op deze markante en imposante hoeve.

Ruim twintig jaar speurde hij naar sporen van de Sint-Gillishof. Hij dook in de archieven en pluisde de familiegeschiedenis uit. De familie heeft hem ook goed geholpen er een kloek boek van te maken. Dat heeft geresulteerd in een prachtig naslagwerk dat een periode van zeven eeuwen omvat. De Sint-Gillishof wordt namelijk al in 1321 genoemd.

De naam is ontleend aan de Commanderij Sint-Gillis, een Akense vertakking van de Duitse ridderorde. Deze kruisridders komen aan bod, maar evenzeer is er veel aandacht voor datgene waar de pachters op lokaal vlak mee te maken kregen. Die kampten met misoogsten, veesterfte, brand maar ook met doortrekkende soldaten van velerlei legers, die voorraden stalen en vee vorderden.

In 1804 werd een voorouder van de huidige bewoners eigenaar van de hoeve. Diens stamboom wordt tot heden gevolgd. Behalve de bijzonderheden over de familie en de hoeve schetst het boek een fraai tijdsbeeld in de loop der eeuwen.

Daarmee is het boek *Speuren naar Sporen naar 700 jaar hoeve-historie van Sint Gillishoff – Samerich* een boeiende publicatie geworden, met 200 pagina’s kleurrijk vormgegeven op A4-formaat met harde kaft en rijkelijk geïllustreerd. Een ideaal geschenk!

Het door heemkundevereniging De Bongard uitgegeven boek kost € 20,-.
Het is verkrijgbaar bij:
- Jos Laval, Dr. Nolensstraat 25, Bocholtz
- Armin Hamers, De Baan 52, Bocholtz (tel. 045-5445482)
- The Read Shop, Kloosterplein 42a, Simpelveld
- Luc Wolters, Dr. Schweitzerstraat 4, Simpelveld (tel. 045-5442585)
- Werner Wierts, Romeinenstraat 40, Simpelveld (tel. 045-5440452)
- Kloosterboekwinkel, Wittemer Allee 32, Wittem

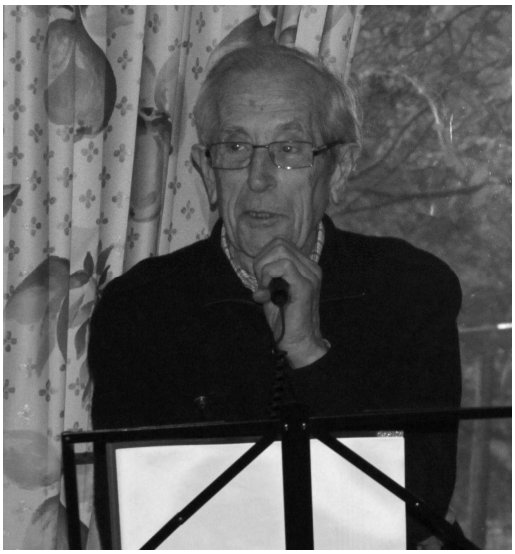

Auteur Jan Senden schreef na twintig jaar onderzoek het boek over zijn Sint-Gillishof.

Het eerste exemplaar werd door Jan Senden aangeboden aan mevr. Horbach, wier echtgenoot Math de familie Senden flink op weg had geholpen met de oude aktes.

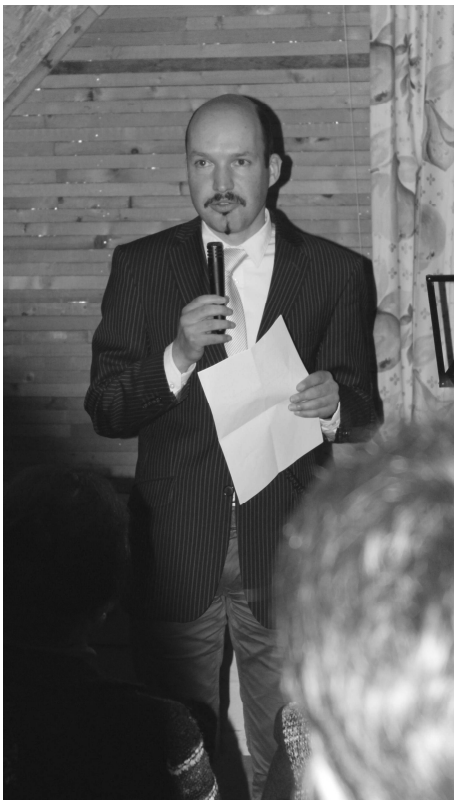

Paters Portretteren Personen

Enorm Succes

Door Werner Wierts

Deze fototentoonstelling Paters Portretteren Personen vond plaats van zondag 12 mei 2013 tot en met 9 augustus 2013 in het ontmoetingscentrum van de Rode Beuk in de Kloosterstraat 59 te Simpelveld. Het initiatief kreeg bijzondere aandacht in de pers. Het prachtige artikel van de opening van de tentoonstelling in de krant was op groter dan A3-formaat. Met deze expositie werd geprobeerd om iedereen in de gelegenheid te stellen om kennis te maken met het fotografisch werk van de paters op de Plaar. Door onze vereniging werd bovendien geprobeerd achter de identiteit en overige gegevens van de personen op de getoonde foto's te komen.

Elke maand werden 30 nieuwe fotoafdrukken in lijsten getoond. De overige afdrukken werden in klappers aan het publiek aangeboden. Verder had ieder de mogelijkheid om de juiste naam en overige gegevens bij de foto's in de expositie of in de klappers te vermelden.

Veel personen hebben deze expositie bezocht en hierdoor zijn ook veel personen op de foto's herkend en daarmee aan de vergetelheid onttrokken. In totaal zijn 771 afdrukken van glasnegatieven getoond waarvan 358 herkend zijn. Dat is bijna de helft van de getoonde afdrukken, hetgeen een prachtig resultaat is.

Daarbij moet vermeld worden dat van de afdrukken van de soldaten niet een herkend is. Van de paters in een wit habijt (de lesgevers aan het seminarie) zijn wel enkele herkend omdat deze een langere termijn op de Plaar aanwezig zijn geweest. Van de studenten op de Plaar is ook niemand herkend.

Enkele reacties op de fototentoonstelling willen we u niet onthouden, evenmin als een paar overige reacties:

1. Vrijdag 28 augustus 2013

Mijne Heren,

Begin augustus was ik met een oudere zus en een jongere broer in Simpelveld en bezocht uw fototentoonstelling in "de Bongard".
U vraagt ergens, wie was toch de paterfotograaf op "de Plaar"?
Wij menen met grote waarschijnlijkheid te weten dat dit pater Wolfgang is geweest.
Hij liep veel rond met een fototoestel. Hij kwam wel eens bij ons thuis om foto's te maken van de tuin, het huis en/of de kinderen.
Verder zagen wij een foto van een mevrouw in klapper 2, foto 116. Volgens ons is dit Lena Jessen uit Einighausen, die vele jaren huishoudelijke hulp is geweest bij familie Rameckers, Kloosterstraat 56 en ook bij ons thuis
Hopelijk hebben wij u een beetje geholpen.
Met vriendelijke groet, Bob Houbiers

Wij vonden het fijn dit gezien te hebben.

Links: Lena Jessen uit Einighausen, hulp in de huishouding. *Rechts: Elisabeth (Lies) Merx-Gehlen*

2. 16 mei 2013

Mijne heren,

Vanmiddag heb ik uw fototentoonstelling in de Rode Beuk bezocht samen met een oom en tante. Allereerst wil ik mijn bewondering uitspreken voor het realiseren van deze prachtige tentoonstelling. Wij hebben genoten van alle portretten. Tot mijn vreugde zag ik een ingelijste foto van mijn oudoom Math Hollands van de Hondsrug en van zijn jongere broer Werner Hollands in hun jongere jaren. In een van de mappen zag ik een foto van mevrouw Elisabeth (Lies) Merx-Gehlen, een nicht van Math en Werner Hollands.
Het viel ons op dat de meeste portretten van mensen die in de buurt van het paterklooster woonden of van mensen die samen werkten met kloosterlingen waren. Blijkbaar lieten de overige Simpelveldenaren toch anders hun foto's maken.

Met vriendelijk groet,

Florence Eijssen

3. donderdag 8 augustus 2013

Hallo beste mensen,

Vandaag in de Rode Beuk geweest.
Op fotonr. 45 boek 18 en nr. 301 boek 22 staat onze vader en ook op de foto in de zaal.
Het is Joseph Wings geboren te Simpelveld op 29 november 1909 en overleden op 18 november 1975. Een vraag van ons is: Hoe komen wij aan deze foto? Mijn zus zou in de hemel zijn. Gaarne antwoord in deze.

P.S. Een oom van ons en wel Hubert Wings staat ook in de klappers. Hij heeft vroeger gewoond op de Huls en heeft ook in de oorlog in Duitsland gevangen gezeten.
Dit is het voorlopig.

De groeten van Joep Wings van de Baneheide

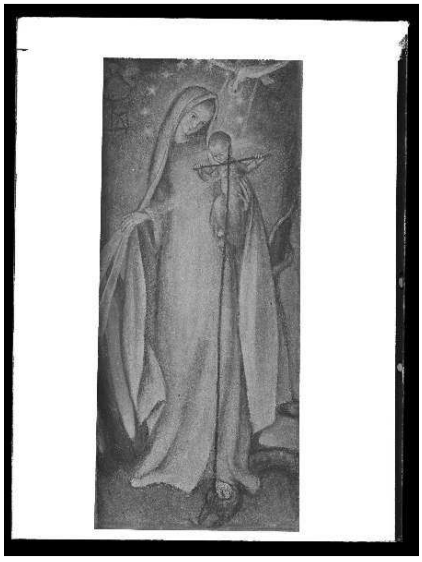

Links: Joseph Wings (1909-1975).

Rechts: Maria met het Kind door zuster Amabilis van Huize Loreto.

4. 10 augustus 2013

Geachte heer Wierts

Misschien heb ik nog nuttige aanvulling op een paar foto's van de glasnegatieven.

Allereerst foto img 032 (uit categorie div. zaken etc. etc.):
Voorstelling van Maria met het Kind, dat met de onderkant van het kruis de kop van de slang doorboort. Dit is een schilderij van zuster Amabilis van Huis Loreto. Haar signatuur vindt U aan de onderkant van het schilderij (die is een M en A door elkaar heen gewerkt).
Zij was een van de zeer begaafde kunstenaressen van Huis Loreto en ontwierp o.a. ook veel paramenten, verder schilderde en tekende ze.
Haar geschiedenis komt uitgebreid aan de orde in het commentaar op het dagboek van de onbekende zuster van Loreto. Op de laatste alg. vergadering is er een en ander over gezegd.

Verder ziet u dit schilderij op een foto van een rustaltaar voor de Sacramentsprocessie in het klooster in 1935. Die foto kunt u zien onder invoernummer -176 van de Collectie Huis Loreto. Die foto's zijn intussen gescand en beschreven.

En dan de twee of drie foto's van militairen in diezelfde rubriek.
Ik ken niet de namen van die militairen, maar weet wel, dat ze volgens een bepaald insigne (op rechterborst) van hun tenue tot de Fallschirmjäger-brigade behoorden. Wat hun connectie met de Plaar is, waar de foto's vermoedelijk zijn gemaakt, er is zelfs een foto bij met een pater v.d. Plaar er op bij, weet misschien Luc Wolters zo te vertellen.

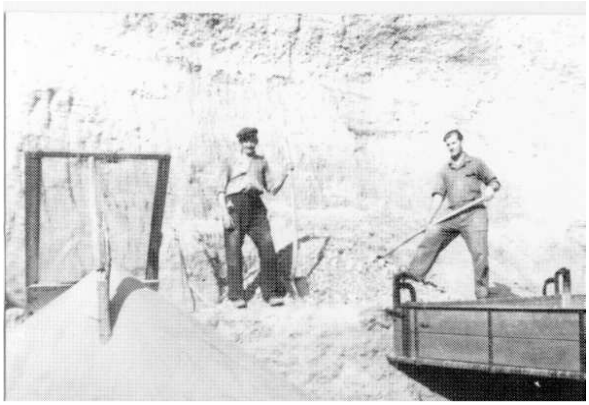

Links: Duitse soldaten voor de lens van de kloosterfotograaf.

Rechts: Arbeiders in de zandgroeve van Gebr. Jaegers.

Tot die categorie behoort ook een foto van twee mannen die kiezel zeven en met de hand alles op een vrachtauto laden (net nog met de punt te zien rechts onder).
Ik ken helaas deze twee mensen ook niet. Ik weet wel waar de foto's gemaakt is: in de zandgroeve van destijds de Gebr. P. en J. Jaegers op de Rode Put. Jawel, mijn oom en mijn vader waren daar de eigenaar van. Oom Piet heeft er lang ingewerkt en oorspronkelijk met paard en wagen kiezel of zand thuis bezorgd. Mijn vader heeft er nooit zelf in gewerkt.

En dan tenslotte de foto van een redelijk groot peloton/compagnie Amerikaanse soldaten. Misschien kunnen jullie wel er achterkomen wie dit zijn want de 1e soldaat op de eerste rij links laat een doek/bord zien en daarop staat een tekst in het Engels. Ik denk dat ik het bovenste woord kan ontcijferen en lezen als *Brigade,* maar verder kom ik niet. Als ik door vergroot wordt dit beeld van het origineel onleesbaar. Misschien kunnen jullie met een vergrootglas wel lezen wat er (vermoedelijk) staat?

Met vriendelijke groet
Donneé M.H. Jaegers

Links: Bruidspaar Agnes Huppertz en Jan de Vries.

Rechts: Hein Vliex sr., PTT.

5. 13 mei 2013

De foto in de krant is de bruidsfoto van Agnes Huppertz en Jan de Vries. Jan is 92 en woont in Zuid-Afrika hij is mijn zwager.

Groeten Roos Huppertz-Frankort.

6. 12 mei 2013

Geachte heren,

Bij het doorbladeren op uw site heb ik enkele foto's herkend.

184= links Wiel Knops en rechts Peter Franssen van Bakkerij Franssen Steenberg Bocholtz
220= Sjef Schaepkens Huls
229= Annie Rutters-Gullikers Echtg. Piet Rutters Pleistraat (kalk Rutters)
235= Zus Jo Leunissen wonende Kanthuisstr.
262= Vader Hein Vliex PTT
265= Antje Ernes-Maassen echtg. Alphons Ernes verfwinkel wilhelmina straat Bocholtz
267= Riet Reinders echtgenote van een der Reinders Jongens
268= Keijdener winkel Schiffelderstraat
278= Johanna Scheepers winkel kloosterstraat
288= Cornel Bonten
292= Karl Krings muzikaal instructeur harmonie St. Caecilia
254= vader Frans Maintz Kapper
255= Vader Pietje Weijers onder de poort café Coonen Willem
301= Wings Baaks
340= Peeters Huls Politieman
359= Links Werner Strolenberg
809= Toon Hermans Jeu Thil
223= Zusjes Rutters v.l.n.r. Trautje, Sophie, Els en schoonzus Annie Gullikers echtgenote van Piet Rutters
343= Anna Rutters-Maassen met kinderen vanaf links Elly, Leny en Cieli
368= Vader Jacobs Huls met 5 zonen in de fanfare eendracht

Groeten Math Bisschops

7. 2 juni 2013

Hallo allemaal,

Van alle bezoekers aan onze website heeft 43% naar de glasnegatieven gekeken.
Naast de Rode Beuk dus ook hier een succes.

Armin Hamers
Webmaster

Tot zover enkele van de vele reacties die ons ten deel vielen. De heemkundevereniging “De Bongard” is trots dat zij dit tijdsdocument uit de periode van de Tweede Wereldoorlog aan de mensen heeft kunnen tonen. Verder wil onze vereniging iedereen bedanken die bijgedragen heeft om de personen te identificeren die geëxposeerd zijn geworden.

Op bezoek bij Graaf de Liedekerke

Door: Hans Hermans

Rentmeester Peter Krout (1804-1872) woonde met zijn gezin in de buurtschap Steen in Bocholtz. Zijn werkgeefster was gravin Henriette van Nassau, die vanaf 1844 tot aan haar dood in 1864 op kasteel Rahe in Laurensberg woonde. Als gravin Henriette d'Oultremont de Wégimont (1792-1864) trad zij in 1841 in het huwelijk met Willem I (1772-1843), voormalige koning der Verenigde Nederlanden. Van 1841 tot 1843 woonde het stel in een paleisje aan de boulevard *Unter den Linden* in het centrum van Berlijn. Toen Henriette in 1864 stierf werd haar lichaam op geheimzinnige wijze naar de grafkapel van Wégimont (België) gebracht. Dat gravin Henriette, die op slot Rahe een hofhouding van zo'n 20 personen had, een vermogende vrouw was, mag duidelijk wezen. Een feit is dat na haar dood, vermogen, have en goed verdeeld moesten worden

Van Ghislain graaf de Liedekerke die op het prachtige neoclassicistische kasteel Duras bij Sint Truiden woont, mocht ik vernemen dat Henriette gul was ten aanzien van Emanuel graaf d'Oultremont. Zijn dochter Henriette, een petekind van Henriette van Nassau, trouwde met René de Liedekerke. Volgend jaar (2014) is het precies 150 jaar geleden dat Henriette van Nassau in slot Rahe overleed en de huidige graaf De Liedekerke was uiteraard nieuwsgierig hoe een chroniqueur van heemkundevereniging *De Bongard*, uit het Nederlandse Limburg, factie en feiten op een rijtje zou zetten Toen op 6 oktober 2013 kasteel Duras in het teken stond van de Haspengouwse biodiversiteit, was dat een voortreffelijke aanleiding om het kasteel te bezoeken. Dankbaar nam Ghislain graaf de Liedekerke het relevante tijdschrift van *De Bongard 2013/2* in ontvangst en complimenteerde de vereniging met het resultaat.

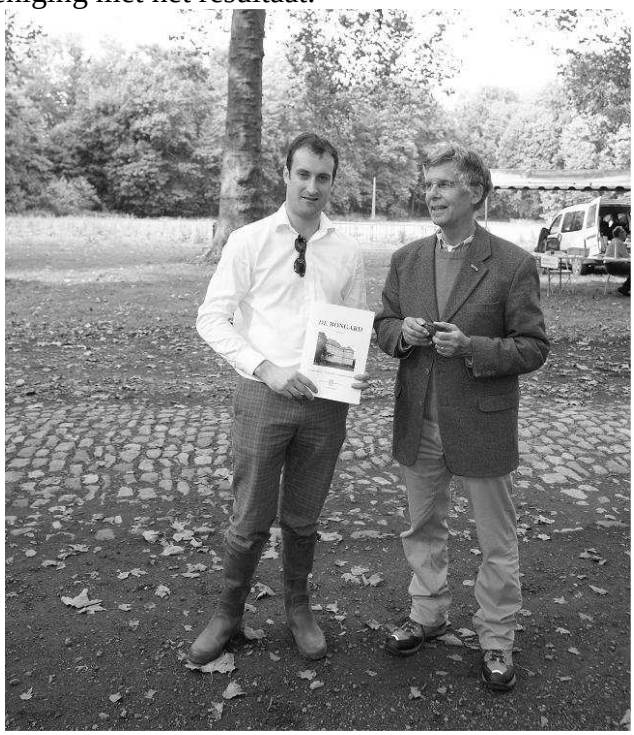

Kasteel Duras werd tussen 1787 en 1789 gebouwd in klassieke *Toscaanse* stijl, maar het is ondoenlijk om alle kamers te verwarmen zodat de graaf en zijn jong gezin overwegen om van de Oranjerie een modern van alle comfort voorzien woonverblijf te maken. Ook verneem ik van de sympathieke graaf dat hij enkele malen per jaar zijn reusachtig kasteelpark van meer dan 100 ha bos, water en grasland, openstelt voor de *'LandschapsDoeDag'*, maar er geen moment aan denkt om de poorten van het park permanent open te zetten. De gemeente Sint Truiden zou het liefst van

de statige platanendreef een fietspad willen maken, maar dat vindt de graaf een onaanvaardbare inmenging ten opzichte van zijn eigendomsrecht. Er zijn immers mensen die daarvan misbruik zouden maken.(…) De graaf pikt het ook niet dat de gemeente een gedeelte van zijn moestuin wil gebruiken voor de aanlegen van een groot parkeerterrein.

Graaf de Liedekerke heeft er geen moeite mee als zijn kasteel als decor voor een film gebruikt wordt. Een aantal jaren geleden schreef Herman Grouwels de thriller *'Het meisje in de ijskelder'* en de graaf stelde alle vertrekken (en de ijskelder) ter beschikking om er een spannende film te maken. In dat luguber verhaal wordt in de historische ijskelder van kasteel Duras een skelet gevonden. De onderzoeksrechter is natuurlijk benieuwd en wil weten waar het skelet vandaan komt. Het blijken de stoffelijke resten te zijn van een jonge dame die honderd jaar geleden op mysterieuze manier verdween. Ooit werd zij als weeskind door de gravin van Duras geadopteerd, maar plotseling wordt ze vermist. De thriller is natuurlijk een mythe hetgeen niet wegneemt dat de auteur zich intens in de historie van het kasteel verdiept heeft. Lezen we verder, want realiteit is soms heviger dan fantasie.

Op 21 augustus 1906 werd René, Rasse, Antoine, Marie, Ghislain graaf de Liedekerke geboren en hij stierf op 31 augustus 1995 op kasteel Duras. Omdat het kasteel bij de parochie Wilderen behoort werd toen op het plaatselijk kerkhof de toegang tot de grafelijke grafkelder in orde gemaakt. Tot ieders verbazing ontdekte men in die kelder een kleine doodskist. Bij onderzoek bleek dat de graaf bij leven en welzijn aan de pastoor van Wilderen toestemming verleende, om een kind dat de pastoor bij zijn inwonende meid verwekt had bij te zetten. Zonder dat dorpsgemeenschap en overheid daarvan op de hoogte waren werd het kind in de pastorie verborgen gehouden. Toen het kind ziek werd en tenslotte stierf vond de pastoor bijzetting in de grafkelder de meest geschikte oplossing. Geen mens weet de naam van het kind en wat de doodsoorzaak was.

Tegenover de eeuwenoude dorpskerk van Wilderen is een café. Dat is niet ongewoon, maar bijzonder is wel dat de café-eigenaar zijn eigen bier brouwt en zijn eigen jenever stookt. Hier wordt het perfecte 'huwelijk' tussen twee volksambachten gesloten en de producten zijn van opperbeste kwaliteit. In een historisch vakwerkhuis uit 1743 is de gelagkamer met een grote open haard die zorg draagt voor een gezellige ambiance als het buiten kil en koud is. In het brouwerijcafé is plaats voor 160 personen en hier staan geen kleine tafeltjes maar lange XXXL-tafels die de sociabele gezelligheid bevorderen. Daarbij dragen de eigen biersoorten zoals *Wilderen Goud* en *Tripel Kanunnik* een steentje bij. In de stokerij is bier een grondstof om er jenever van te maken zodat de naam *Eau-de-Bière* voor iedereen duidelijk is. Bij goed weer zijn er diverse terrassen met uitzicht op brouwerij en stokerij.

Dank aan:
Ghislain graaf de Liedekerke, kasteel Duras bij Wilderen/Sint Truiden.
Mevrouw Chris Stevens van de Dienst Toerisme, Grote Markt 68, B-3800 Sint-Truiden
Brouwerij & Alcoholstokerij Wilderen, Wilderenlaan, 3803 Wilderen.

Bronnen:
Hans Hermans: Rentmeester der Graafin van Naßsau, Tijdschrift De Bongard, Nummer 1/2013, blz. 38 en 39.
Hans Hermans: Hoe Simpelveld Oranje kleurde, Tijdschrift De Bongard, Nummer 2/2013, blz. 78 tot 88.

27 november 2013 (917w)